

LAUSUNTO

12.6.2014

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33
00023 Valtioneuvosto
lotta.hameen-anttila@stm.fi
kirjaamo.stm@stm.fi

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (lausuntopyyntö STM061:00/2014)

Yleisiä kommentteja

Kehitysvammaliitto ry kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta esittää näkemyksensä luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista.

Kehitysvammaliitto pitää niin sosiaalihuollon asiakkaiden, ammattihenkilöiden kuin palvelujen järjestäjien ja tuottajien kannalta erittäin tärkeänä pitkän aikavälin tavoitteena sitä, että sosiaalihuollolle rakennetaan sähköinen valtakunnallinen tietojärjestelmä, ja että sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa viedään yhdenmukaiseen suuntaan. Keskeisenä motiivina tälle kehittämistyölle on luonnoksen yleisperusteluissakin todettu havainto siitä, että merkittävä osa sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työajasta kuluu asiakastietojen hakuun tietojärjestelmistä ja asiakastietojen käsittelyyn. Samaan aikaan niin sosiaalihuollon asiakkaat kuin työntekijät tuovat toistuvasti esiin asiakastyöhön käytettävissä olevan työajan vähyyttä, joka on keskeinen haaste uudistettavan sosiaalihuoltolain korostamalle asiakaskeskeiselle, yksilöllisiin tuen tarpeisiin keskittyvälle työtteelle.

Luonnoksessa asiaa on lähestytty hyvin sekä työntekijöiden että asiakkaiden kannalta. Tietojärjestelmien käytettävyys ja eri järjestelmien yhteensovittaminen ovat oleellisia työntekijöiden kannalta. Tiedon saavutettavuus taas vastaavasti takaa asiakkaan oikeusturvan ainakin siltä osin, että asiakas ymmärtää paremmin, mitä häntä koskevista asioista on kirjattu.

Kehitysvammaliitto toivoo, että luonnoksen viimeistelyssä hallituksen esitykseksi otetaan huomioon seuraavat näkökulmat.

2 luku Sosiaalihuollon asiakasasiakirjat

6 § Asiakirjakohtaiset tiedot

Kehitysvammaliitto kehottaa varmistamaan luonnoksen viimeistelyssä hallituksen esitykseksi, että **palvelutarpeen arvioinnin asiakirjoihin ja erityisesti asiakassuunnitelmaan kirjattavat asiat ovat täysin yhdenmukaiset uudistettavan sosiaalihuoltolain 42 §:n (palvelutarpeen arviointi) ja 50 §:n (asiakassuunnitelma) sisältöjen kanssa**. Sosiaalihuoltolakiluonnoksen 50 §:ssä yhdeksi asiakassuunnitelmaan kirjattavaksi asiaksi mainitaan asiakkaan ja työntekijän arvio asiakkaan vahvuuksista ja voimavaroista. Tätä ei kuitenkaan

löydy asiakasasiakirjalakiluonnoksen 6 §:stä eikä sen yksityiskohtaisista perusteluista. Jotta asiakirjapohja ei ala käytännössä määrittää asiakkaan kanssa tehtävän suunnitelman sisältöjä, on varmistettava, että sosiaalihuoltolain ja asiakasasiakirjalain ko. pykälät perusteluineen vastaavat toisiaan.

3 luku Asiakastietojen kirjaaminen

8 § Asiakirjoissa käytettävä kieli

Yksityiskohtaisissa perusteluissa huomautetaan, että ”sosiaalihuollon asiakasasiakirjat eivät ole luonteeltaan hallinnollisia asiakirjoja [...], eikä niitä laadita ensisijaisesti asiakkaalle. Asiakkaalla on kuitenkin oikeus saada ne asiointikielellään [...]” Perustelujen kirjaus antaa siis ymmärtää, että asiakirjoissa käytettävään kieleen ei tarvitse kiinnittää erityistä huomiota siitä näkökulmasta, että asiakasasiakirjojen kieli olisi asiakkaan kannalta ymmärrettävää ja saavutettavaa.

4 §:ssä sosiaalihuollon asiakasasiakirjoiksi määritellään mm. asiakkaan tilanteen ja palvelutarpeen arvioimiseen liittyvät asiakasasiakirjat sekä palvelun ja asiakkuuden suunnittelemiseen liittyvät asiakasasiakirjat. Samalla sosiaalihuoltolakiluonnoksen 42 §:ssä ja 50 §:ssä korostetaan asiakkaan osallistumista palvelutarpeen arvioimiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen. Kehitysvammaliitto kummeksuukin asiakasasiakirjalakiluonnoksen 8 §:ssä esitettyä kantaa siitä, ettei palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa koskevia asiakirjoja tarvitsisi laatia asiakkaan kannalta saavutettavalla ja ymmärrettävällä tavalla. Miten osallisuutta omassa suunnittelu- ja palveluprosessissa edistää se, että asiakas ei ymmärrä hänelle ja hänestä laadittua suunnitelmaa? Kehitysvammaliitto esittää, että **8 §:n yksityiskohtaisia perusteluja muutetaan siten, että erityisesti palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa koskevat asiakasasiakirjat ovat asiakkaan kannalta ymmärrettäviä ja saavutettavia**. Selkokielellä on tässä tärkeä rooli: selkokielen tarvisijoita on yli 500.000 henkilöä, ja heistä merkittävä osa on sosiaalihuollon palveluja ja tukitoimia käyttäviä ikäihmisiä, maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, kehitysvammaisia ja muita yleiskieltä selkeämmästä kielestä hyötyviä henkilöitä.

9 § Asiakastietojen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa

Kehitysvammaliitto pitää hyvänä, että asiakkaasta laaditaan yhteinen asiakaskertomus silloin kun sosiaalipalvelua toteuttavat sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon henkilöstö yhdessä. Yksityiskohtaisissa perusteluissa on mainittu myös mahdollisuus laatia asiakkaalle sosiaali- ja terveydenhuollon yhteinen asiakassuunnitelma (hoito-, palvelu- tms. suunnitelma). Tätä mahdollisuutta soisi hyödynnettävän mittavissa määrin, jotta eri toimijoiden lukuisat erilliset ja toisistaan irralliset suunnitelmat saataisiin lopulta yhdistettyä yhdeksi sähköiseksi asiakasasiakirjaksi, joka täydentyisi tarvittavilla lisäosilla.

4 luku Asiakasasiakirjojen tallettaminen ja muu käsittely

17 § Asiakastietojen käsittely toisen palvelunantajan lukuun toimittaessa

Kehitysvammaliitto pitää hyvänä, että asiakastietojen käsittelyyn liittyviä rooleja ja vastuita selvennetään säännöksen sisältämällä tavalla tilanteissa, joissa palveluja ulkoistetaan. Sosiaalipalvelujen ulkoistaminen on vahvassa kasvussa, ja koskettaa siten yhä suurempaa osaa sosiaalihuollon asiakkaita ja heidän asiakastietojensa käsittelyä.

5 luku Asiakkaan ja laillisen edustajan oikeus asiakastietoihin

23 § Informointi tietojen käsittelystä

Kehitysvammaliitto huomauttaa, että **asiakasta on informoitava tämän asiakastietojen käsittelystä asiakkaalle saavutettavalla ja ymmärrettävällä tavalla**, kuten selkokielellä. Kehitysvammaliitto ehdottaa, että 23 §:n yksityiskohtaisia perusteluja täydennetään tältä osin.

Lausunnon keskeinen sisältö

- Kehitysvammaliitto kehottaa varmistamaan luonnoksen viimeistelyssä hallituksen esitykseksi, että palvelutarpeen arvioinnin asiakirjoihin ja erityisesti asiakassuunnitelmaan kirjattavat asiat ovat täysin yhdenmukaiset uudistettavan sosiaalihuoltolain 42 §:n (palvelutarpeen arviointi) ja 50 §:n (asiakassuunnitelma) sisältöjen kanssa.
- Kehitysvammaliitto esittää, että 8 §:n yksityiskohtaisia perusteluja muutetaan siten, että erityisesti palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa koskevat asiakasasiakirjat ovat asiakkaan kannalta ymmärrettäviä ja saavutettavia.
- Kehitysvammaliitto huomauttaa, että asiakasta on informoitava tämän asiakastietojen käsittelystä asiakkaalle saavutettavalla ja ymmärrettävällä tavalla, kuten selkokielellä. Kehitysvammaliitto ehdottaa, että 23 §:n yksityiskohtaisia perusteluja täydennetään tältä osin.

Marianna Ohtonen
toiminnanjohtaja
Kehitysvammaliitto ry.

Marika Ahlstén
erityissuunnittelija
Kehitysvammaliitto ry.